

1991 amb la guerra del Golf i la consegüent permanència de tropes americanes a l'Àrabia Saudita, i que han continuat l'any 2002 amb la guerra a l'Afganistan i la presència militar a la zona de la mar Càspia, tindrem definit el quadre actual de l'economia mundial.

Tot i que malgrat importants sospites, indicis i informacions que ens allunyen de la versió oficial, a hores d'ara encara resulta difícil saber qui va organitzar els atemptats de l'11 de setembre, el que ja resulta ben evident és saber que el beneficiari màxim n'ha estat l'establishment nord-americà.

A Pearl Harbour, el president Roosevelt, coneixedor de l'atac japonès que s'apropava, va permetre la mort de mi-

lers de soldats nord-americans amb l'objectiu de comprometre els Estats Units en la Segona Guerra Mundial, de la qual n'esdevingué el principal guanyador i beneficiari, i ara resulta que en aquesta guerra difosa contra l'anomenat terrorisme mundial ens diuen que els serveis secrets nord-americans, sabedors de les amenaces, no foren suficientment àgils per evitar-les. Que ens permetin almenys el benefici del dubte.

Arcadi Oliveres

Professor d'Economia,

Universitat Autònoma de Barcelona

EUA: més forts però amb més problemes

Un any després de l'11 de setembre cal començar per una doble constatació: com alguns vam dir des del principi, els atemptats i les conseqüències immediates d'aquests, tot i la seva transcendència i magnitud, no han significat un trasbals absolut de les relacions internacionals; l'impacte més important s'ha produït, tanmateix, als EUA, tant en la seva política interna com externa. Ho veurem a continuació amb una mica més de detall.

Per entendre l'impacte de l'11 de setembre en el paper dels EUA en la política internacional cal començar per veure justament els principals canvis que ha provocat en les relacions internacionals. Em limitaré a al·ludir-ne tres. Primer, el retorn de la política, inclosa la *realpolitik*. El món de la postguerra freda, amb el centre de l'ordre mundial clarament situat en el capitalisme global, havia posat en primer pla una tendència que era perceptible des de mitjan anys setanta, la primacia de l'economia i la tecnologia, ben marcada per la preeminència de la petita ciutat de Davos en l'imaginari de les cimeres mundials. Era tan gran la primacia de l'economia en l'exercici del govern que sovint els ministres de Finances i Economia eren els personatges més coneguts de les elits polítiques en força països. Doncs bé, els atemptats tornen la política al centre, ja que l'economia i la tecnologia queden en un segon pla, tant per la crisi de la "nova economia" com per la importància que adquireix novament la

presa de decisions, la consideració de camins alternatius, la prioritització, en suma, el retorn del govern tant als països del nord com el creixement de països del sud. Això no significa que l'economia deixi de tenir importància, continua sent cabdal en el nostre món, sinó que ja no és "l'únic factor", com hauria semblat durant els anys noranta.

En segon lloc, el ressorgiment dels temes de seguretat, tot i que ara en una nova clau, amb una frontera quasi totalment permeable entre la seguretat interna i l'externa, amb amenaces i enemics —des de la lògica dels estats— sense ubicació territorial clara, imperceptibles, esquerps, misteriosos, això que alguns van anomenar nou terrorisme.

En tercer lloc, i en bona part com a conseqüència del retorn de la política i de la importància de la seguretat centrada en la lluita contra aquest nou terrorisme, s'observa també un retorn de l'exercici del poder, del paper de l'estat, en suma, de la intervenció de l'autoritat central en moltes esferes de la vida, la qual cosa implica a més que en general

s'estan incrementant els pressupostos públics, en particular en l'esfera de la defensa i la seguretat, o que la tensió entre seguretat i llibertat comporta retalls constitucionals i amenaces a l'estat de dret.

Això és especialment clar en el cas dels països del nord —els EUA en són el paradigma més clar—, cosa que ens permet entrar en la segona de les constatacions, el fet que les transfor-

“La tensió entre seguretat i llibertat amenaça l'estat de dret, sobretot als EUA”

macions més importants s'han produït als EUA, tant pel que fa a la política interna com externa. A àmbit intern, cal començar per remarcar la transcendència de la fi de l'excelsitud. Els atemptats eren el primer atac en territori realment nord-americà per un adversari estranger des del 1812. El resultat principal ha estat el retorn de l'estat, amb força i molt de pressupost (per mà d'un govern republicà suposadament poc intervencionista) i per la raó més clàssica de la història, aportar seguretat (la "seguretat nacional és la primera prioritat", digué el president Bush molt poc temps després dels atemptats, en ser preguntat per les conseqüències presupostàries). Una enquesta de *Newsweek* de l'octubre del 2001 mostrava que el 52% dels nord-americans preferia un govern que donés més serveis tot i que hagués de pagar més impostos, enfront del 27% de l'any 1996. Caldrà veure què en pensem al 2002, atès l'espectacular increment del pressupost de defensa. A partir d'aquí, major control en la vida social i cultural, fins i tot a Internet, perquè per lluitar contra el terrorisme cal tenir present que la senya d'identitat de les societats occidentals, l'obertura, és alhora una vulnerabilitat. Durant els darrers mesos hem vist clarament que les llibertats civils als Estats Units han passat a un segon pla, amb un clar desplaçament de l'àmbit de les forces i dels costos de seguretat al de la seguretat nacional, i amb clara retallada del nivell de llibertat.

Quant a política exterior, de relacions internacionals, cal destacar quatre coses. Primer, una nova forma d'entendre les relacions amb els aliats, i en general amb la resta de països, una mena de "geometria variable" de les relacions exteriors per posar en marxa l'ofensiva contra el terrorisme i el que Bush va anomenar lluita contra l'"Eix del mal". Es cuida el contacte, la relació, però es fa saber què es vol. A la pràctica, molts pocs països tenen consideració privilegiada, i fins i tot aquests saben que els EUA no renuncien a la capacitat d'actuació unilateral. Segon, un reforçament de l'unilateralisme, de l'actuació en solitari, acompanyat d'una consideració de les organitzacions internacionals polítiques i de seguretat com a elements com a molt legitimadors: el cas de les Nacions Unides és clar i molt pesimista, però també el de l'OTAN, que malgrat el suport complet als EUA ha quedat obertament marginada, tant a l'Afganistan com posteriorment, perquè ha perdut la confiança del seu creador i gran finançador. En tercer lloc, un reforçament de la política de duresa, de la seguretat pura i dura, amb ús de força, evidenciant en la intervenció a diversos llocs i, sobretot, en la preparació de l'eventual operació contra Saddam Hussein, que, per dir-ho en paraules de Jimmy Carter, ha dei-

xat la política de promoció dels drets humans en un pla del tot secundari. En darrer lloc, una relació més complicada, i dolenta, amb els països d'Europa occidental i la Unió Europea, que ha marcat distàncies, encara que des de la seva posició de feblesa.

En resum, els Estats Units són ara més forts i decisius en les relacions internacionals que fa un any, tot i que la seva posició és més complexa a gairebé tots els punts del planeta, en particular en el món àrab i el Pròxim Orient. El nou terrorisme busca soscavar l'estat i acabar o afeblir-ne algun, però de moment ha aconseguit l'efecte contrari. Ara, a mitjà i llarg termini, poden produir-se canvis, en el sentit d'un afebliment. El primer acte serà la decisió respecte del règim iraquí.

Rafael Grasa

*Professor de Relacions Internacionals
i vicerector de la Universitat Autònoma de Barcelona*